

Mine Kartal

<https://orcid.org/0000-0002-3870-0518>

Doctor, Turkey, minekartal-21@hotmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Kartal, M. (2024). XVIII. Yüzyılda Ayıntab'daki Kadın Cinayetleri Vakalarında Toplumun Tutumu ve Bu Cinayetlerin İşlenme Biçimlerinin İncelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (1), 628-653.

XVIII. Yüzyılda Ayıntab'daki Kadın Cinayetleri Vakalarında Toplumun Tutumu ve Bu Cinayetlerin İşlenme Biçimlerinin İncelenmesi*

Öz

Kadınlar, tarih boyunca birçok medeniyette çeşitli şekillerde şiddete maruz kalabilmişlerdir. Kadına yönelik şiddet olgusunun en acımasız olanı şüphesiz şiddette son merhale olan kadın cinayetleridir. Kadın cinayetleri, geçmişten günümüze süregelen kanayan bir yara gibidir. Bu yara, hiçbir zaman herhangi bir topluma veya dine özgü olmamıştır. Osmanlı toplumunda da zaman zaman kadın cinayetleri yaşanmıştır. Bu çalışmada kadına yönelik geri dönülemez şiddete sebep olan unsurlar, Osmanlı arşiv vesikaları temelinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 18. yüzyıla ait Ayıntab şer'iyeye sicillerine yansıyan vakalar nispetinde hayatına son verilen kadınlar incelenmiştir. Kadınların öldürülme sebeplerini ve bu ölüm cezasının onlara kim, kimler ya da hangi mercii tarafından verilmiş olduğunu saptamak çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Kadına bu infazı yapan çoğu vakit maktulün ailesinden olan erkekler olmuştur. Kadın, kimi zaman namus, kimi zaman kendisine dayatılan isteği reddetme sonucu, kimi zaman tecavüz ardından öldürülebilmektedir. Çalışmada fail ve maktullerin kimlikleri, katletme usulleri ve suç aletleri de belirlenmiştir. Tespit edilen kadın cinayetlerinin hepsinin faili bir erkektir. Bu anlamda erkekleri cinayet işlemeye güdümleneyen toplumsal normlar tetkik edilmiştir. Bu suretle cinayetlere karşı toplumun tavrı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Hukuk, Toplum, Kadın, Cinayet

*Bu makale yazarın 18. yüzyılda Osmanlı'da Kadın (Diyarbakir ve Ayıntab Karşılaştırmalı Örneği) başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

18th Century Attitude of the Society in the Cases of Femicide in Ayıntab and Investigation of the Ways of Committing These Murders

Abstract

Women have been subjected to various forms of violence in many civilisations throughout history. The most cruel phenomenon of violence against women is undoubtedly femicide, which is the last stage of violence. Femicide is like a bleeding wound from the past to the present. This wound has never been specific to any society or religion. The Ottoman society also experienced femicides from time to time. In this study, the factors that cause irreversible violence against women are tried to be revealed on the basis of Ottoman archive documents. In this context, women whose lives were ended in accordance with the cases reflected in the 18th-century Ayıntab sher'iyeye registers were analysed. The main purpose of the study is to determine the reasons for the murder of the women and who, whom or by which authority the death penalty was given to them. Most of the time it was men from the family of the deceased who executed the woman. Women were sometimes killed as a result of honour, sometimes as a result of refusing the demands imposed on them, sometimes after rape. In the study, the identities of the perpetrators and victims, the methods of murder and the instruments of crime were also determined. The perpetrator of all the identified femicides is a man. In this sense, the social norms that motivate men to commit murder were analysed. In this way, the attitude of the society towards the murders was evaluated.

Keywords: Ottoman, Law, Society, Woman, Murder

Giriş

XVIII. yüzyılda Ayıntab'da meydana gelen kadın cinayetlerinin tahlil edilebilmesi gayesiyle öncelikle İslam hukuku ile şekillenen Osmanlı hukukunda yer alan cinayet kavramı ve bununla ilişkili kaideler, toplumu suç işlemekten caydıran mekanizmalar ve toplumsal sorumluluktan bahsedilecektir. Ardından kadın cinayetleri konusuna geçilerek meydana gelen vakıalar toplumsal değerler ile birlikte ele alınacaktır.

Osmanlı hukukunda öldüren kişi katil, öldürülen kişi ise maktul olarak isimlendirilmiştir (Ekinci, 2021, s. 356). “İnsanın canına, malına, ırzına veya bir başka varlığına yönelik yasak fiil” cinayet anlamına gelmektedir (Cin-Akgündüz, 2017, s. 290). Bir kişiyi kasten (bilerek) öldüren kişiye kısas cezası verilir (Karaman, 2019, s. 215). Kasıtlı olarak bir kişiyi öldürme suçu karşılığında verilen kısas cezasında faile öldürdüğü kişiye verdiği zarara denk gelecek bir ceza verilir (Kahveci, 2019, s. 127). Yanlışlıkla öldürmede ise öldürülenin yakınlarına diyet ödenmesi uygun görülür (Bardakoğlu, 2002, s. 48). Osmanlı Devleti, hâkim olduğu bölgelerde huzuru ve refahı sağlayabilmek adına meydana gelebilecek suçların önlenmesi ve azaltılması için birtakım hukuki tedbirler almıştır. Bu tedbirlerden birisi de zina suçunun işlenmesine yönelik olmuştur. Diğer birçok konuda olduğu gibi bu konuda da

çoğunlukla İslam hukuku kurallarına göre hareket etmiştir. İslâmiyet'te kadın ve erkeğin nikâh dışı cinsel birlikteliği haram kılınıp yasaklanmıştır. Aralarında bir evlilik ilişkisi olmadan bir erkek ve bir kadının yaptıkları cinsi ilişkileri zina olarak tanımlanmıştır. Bu tür bir ilişki yaşayan kişi, evli olup olmamasına bakılmaksızın zina suçunu işlemiş sayılır (Aydın, 2019, s. 184). İslam'ın zinayı yasaklamasının en önde gelen nedeni insan neslini korumaktır (Koçak-Dalgın-Şahin, 2020, s. 434). İslam hukukunda, zina suçu işleyenlere evli ve bekâr olmalarına göre farklı şekilde cezalar verilmiştir (Aydın, 2019, 184). Kur'an-ı Kerim'de kadın ve erkeğin zina etmesi durumunda ikisinin de bir topluluk önünde yüz sopa vurularak cezalandırılmaları gerektiği bildirilmiştir¹(Kur'an: Nur/2, s. 383). Fakat söz konusu ceza, evli olmayanlar için geçerlidir. Zina suçunu işleyen kişilerin evli olması durumunda bunun cezası recm, yani suçu işleyeni taşıyarak öldürmedir (Karaman, 2019, s. 209). Osmanlı'da Müslüman, erkek ve dürüst olan dört şahidin bizzat zinaya şahit olmaları ve zina eden kişinin dört defa zina suçunu ikrar etmesi ile bu suçun işlendiği kararı verilebilir. Ancak zina iddiasının ispatlanması oldukça zor şartlara bağlanmış olduğundan bu suçun tespiti ve uygulanması çok nadir görülmüştür (Cin-Akgündüz, 2017, s. 303-304). Osmanlı'da zina cezası olarak recm cezası uygulamasına pek rastlanılmadığı, bunun yerine daha hafif bir ceza verildiğine işaret edilir (Heyd, 2019, s. 67). Osmanlı'da örfi hukuk kaideleri de geçerli olduğundan zina fiilinin kamusal alanın dışında kalan özel alanda gerçekleşmesi halinde ise sorumluluk, zina işleyenin ailesinde olmuştur (Osmanağaoğlu, 2008, s.157). Cinayetlerin faillerini tespit edebilmek her zaman kolayca mümkün olmamıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devletinde özellikle fail-i meçhul cinayetlerin açığa çıkarılmasında kasame müessesesi önemli bir yer teşkil etmiştir. Öldüreni belli olmayan bir ceset bulunduğunda, maktûlün yakınlarının davacı olmaları ile cesedin bulunduğu yer halkından elli kişiye "Vallahi biz onu öldürmedik, kâtilini de bilmiyoruz" ifadeleriyle yemin ettirilmesi kasame olarak tanımlanmıştır. Cesedin bulunduğu yer halkının yemin etmesi durumunda öldürülenin diyeti üç yılda ödettirilirdi (Cin-Akgündüz, 2017, s. 314). Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti, bu uygulama ile mahalle, köy vb. yer halkını birbirlerinin yaptıklarından sorumlu tutarak sosyal kontrolü sağlamaya çalışıp bu tür vakaların meydana gelmemesi için caydırıcı bir etki oluşturmak istemiştir. Aynı zamanda bu uygulama, fail-i meçhul cinayetlerin açığa çıkarılmasında da etkili olmuştur.

¹ Kur'an: Nur/2. Bkz. "Zina eden kadın ile zina eden erkeğin her birine yüz sopa vurun. Allah'a ve ahret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dinini uygulama hususunda o ikisine karşı merhamet duygusuna kapılmayın. Mü'minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun".

İnsanın toplumdaki diğer bireyler ile uyum içerisinde yaşayabilmesi için birtakım sosyal kurallara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kurallar din, toplum, lider veya devlet tarafından belirlenmektedir. Kuralların temeli vahye dayanıyorsa dini kurallar, kaynağını toplumdan alıyorsa ahlaki kurallar, yaptırımını devletten veya liderden alıyorsa hukuk adını alır. Bu kurallar, bazen birbirini etkiler bazen de birbirinden ayrılır (Çiğdem, 2017, s. 85). Toplumsal yaşamda insanların bir arada sükûnet içerisinde yaşayabilmesi, bazı sosyal davranış kurallarına uyulmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla toplumda hukukî kaidelerin yanı sıra toplumun uyulmasını gerekli kılan bazı standart davranış şekilleri ve ahlak ilkeleri de vardır ve bunlara uyulmaması, yalnızca zarar görene karşı değil, toplumun tümüne karşı işlenmiş bir suç olarak nitelendirilir (Bayles, 1992, s. 195). Toplumda bir kişinin normlardan sapması durumunda toplumsal kontrol mekanizmaları devreye girer. Bu mekanizmalar bazen psikolojik baskı bazen fiziksel zorlama gibi birtakım yaptırımlarla normlara aykırı davranışlar üzerinde caydırıcı etkiye sahiptir (Özcan, 1989, s. 1). Bu bağlamda bir toplumsal kontrol mekanizması olarak Osmanlı'da ahlaka aykırı durumların önlenmesinde mahalle halkına büyük sorumluluk yüklenmiştir (Artan, 1993, s.105). Böylece toplum kurallarına aykırı davranışların tespitinde ve önlenmesinde bir kontrol sağlanmak istenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde cinayetlerin önlenmesine yönelik çeşitli tedbirler alınmış olması, cinayetlerin işlenmesinde büyük oranda caydırıcı bir etki oluşturmuştur. Ancak bu önlemlere rağmen zaman zaman birtakım cinayet hadiseleri meydana gelebilmiştir. Söz konusu cinayetler içerisinde kadınların da yer aldığı tespit edilmiştir. XVIII. yüzyılda Ayıntab'da kadın cinayeti vakaları, sebebi belli olmayan, sebebi belli olan ve namus için öldürülme başlıkları altında üç ayrı kısımda incelenecektir. Böylece XVIII. yüzyılda Ayıntab özelinde Osmanlı'da kadın cinayetlerinin sebeplerinin neler olduğu yahut cinayetlerde hangi saiklerin gerekçe gösterildiği ve kadın cinayetlerine karşı toplumun tavrı görülebilecektir.

Osmanlı'da kadın cinayetleri konusu yeterince ele alınmayan bir konudur. Bunun öncelikli sebebi, konu hakkındaki ana kaynakların sınırlılığı olarak gösterilmiştir. Bu sebep göz önüne alınarak Ayıntab şer'iyye sicillerinin ayrıntılı taranmasına ağırlık verilmiş ve bazı ipuçları üzerinden de kadın cinayetleri tespitleri yapılmaya çalışılmıştır. XVIII. yüzyıla ait Ayıntab mahkeme kayıtlarının incelenmesi neticesinde bazı kadın cinayetlerine rastlanılmıştır. Uzun yıllar içerisinde meydana gelmiş olan bu cinayet vakaları, bir araya getirilerek değerlendirmeye alınmıştır. Tespit edilen kadın cinayetleri, Ayıntab'a ait 23 adet şer'iyye sicilinden elde edilmiştir. Söz konusu 23 sicildeki örneklere de 40 adet Ayıntab şer'iyye sicilinin taranmasıyla ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla tespitler, yaklaşık 50 yıllık bir zaman diliminde mahkemeye kaydedilmiş olan olaylara dayalı olacaktır.

1- Sebebi Belli Olmayan Kadın Cinayetleri

Tarih boyunca birçok toplumda kadınlar, erkeklerden daha aşağı bir seviyede kabul edilerek muamele görmüşlerdir (Abdelhadi, 2016, s. 11). Konfüçyüs'ten Aristoteles'e pek çok filozofun erkeğin kadına olan üstünlüğünü savunduğu vurgulanır (Karasulu, 2019, s. 10). 11. ve XII. yüzyıllarda Batı'da dinî düşünce kadınlara düşmandı. XV. Yüzyıl Hristiyan düşünürü Hieronymus'in, selamet isteyen erkeklerin kendilerini kadınlardan korumaları gerektiği düşüncesine sahip olduğu bildirilir (Gültepe, 2008, s. 226-238). Çin kadını tarih boyunca, ayakların bağlanması, sevgisiz evlilikler, ikinci eşler, dul eşin intiharı gibi olumsuz uygulamalarla karşılaşmıştır (Ünal, 2017, s. 9). İslam öncesi Araplar, kadınları önemsiz, zaman zaman kendilerinden utanılan varlıklar olarak görmüşlerdir (Demircan, 2004, s. 17). Bu kötü muamelelerin en şiddetli ve geri dönülemez olanı ise kadın cinayetleridir. Yapılan araştırmalarda kadın cinayeti kavramının ilk kez 1848 yılında hukukî açıdan kullanılmış olduğu belirtilerek hemen her toplumda kadın cinayetlerinin gözlemlenebileceğine işaret edilir (Tuzcu, 2020, s. 26). Kadına şiddet ve şiddetin en uç merhalesi olan cinayet, herhangi bir coğrafya ve milliyete özgü olmayan genel bir problemdir. Dolayısıyla kökeni eski çağlara dek giden kadın cinayetleri tek bir topluma atfedilemez.

Kadın cinayetleri, dünya üzerindeki diğer toplumlarda olduğu gibi XVIII. yüzyıl Osmanlı Ayıntab'ında da zaman zaman meydana gelebilmiştir. İlgili döneme ait Ayıntab şer'iyye sicilleri incelendiğinde tespit edilen kadın cinayeti vakalarının bazısında cinayet hakkında detaylı veriler yer alırken bazılarında daha az ayrıntı bulunmaktadır. Bu nedenle tespit edilen cinayetler içerdiği bilgilere göre kategorilere ayrılarak incelemeler yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak sebebine değinilmeyen kadın cinayetleri ele alınmıştır.

İslam hukukunda kasıtlı olarak bir kişiyi öldürmenin cezası kısas olduğu halde hak sahibinin kısastan vazgeçmesi veya kısasın herhangi bir nedenden ötürü uygulanmadığı durumlarda bu cezanın bedeli olarak fail tarafından diyet ödenmesi uygun görülmüştür. (Bardakoğlu, 1994, s.475). Katledilen kadınların diyet parasını almak katledilenin mirasçılarında düşmektedir. Zira İslâm hukukunda kısas ve diyet bireylerin hakkı olup mağdurların ya da mirasçıların talep etmesiyle uygulanmıştır (Koçak-Dalgın-Şahin, 2020, s. 426-427). Bu bağlamda bazı diyet davalarından kadın cinayeti vakaları tespit edilebilmektedir. Ayıntab'ın Hacı köyünden öldürülen Hatice'nin diyeti için açılan dava da bunlardan biridir. Davada Hatice'nin varislerinin babası Veli ile annesi Sare olduğu anlaşılmıştır. Sare, vekili aracılığıyla Mehmed isimli kişiye dava açarak beş ay önce Mehmed'in köylerine misafir olarak geldiğini ve tüfek ile kızı Hatice'yi sol göğsünden kasten yaraladığını ve yaranın etkisinden kızının vefat ettiğini ifade edip öldürülen kızının diyeti için Veli ile Mehmed'in bir miktar para karşılığında

anlaştıklarını, kızının diyetinden kendisine düşen hissenin de verilmesini talep etmiştir. Ayrıca Sare'nin mahkemeye sunduğu fetvaya göre öldürülen kızın diyetinde annesinin de hakkının olduğu anlaşılmıştır.² Davalı, Mehmed, Hatice'yi kendisinin öldürmediğini önce inkâr etse de Sare'nin iddiasını şahitlerin ifadeleriyle ispatlaması üzerine mahkeme, Mehmed'in Sare'ye de diyet hissesini ödemesi kararını vermiştir (GŞS 64, H. 1124, s. 243-1). Mahkemeye intikal eden bu diyet davası sayesinde bir kadının kasıtlı olarak öldürülmüş olduğu tespit edilmiştir. Ancak kayıta kadının öldürülme gerekçesi belirtilmemiştir. İslam ve Osmanlı hukukuna göre haksız yere bir insanı öldürmenin cezası, kısas (suçun failine ölüm cezası) olmasına rağmen bu örnekte öldürülen kadının varisleri bu haklarından vazgeçerek failden ceza olarak sadece diyet talep etmişlerdir.

Dünya üzerindeki tüm toplumlarda genel olarak erkek, kadın davranışlarını denetler bir vaziyette görünmektedir. Bu denetleme, bilhassa aile içerisinde uygulanarak zaman zaman saldırganca bir tutum haline de dönüşebilmiştir. Şiddet içeren tutumlar, kimi zaman bazı kadınların nedeni bilinmeyen bir şekilde kocaları tarafından öldürülmelerine sebep olabilmıştır. Bu tür vaka örneklerini günümüzde olduğu gibi geçmiş yüzyıllarda da görebilmek mümkündür. Örneğin, Ayıntab'ın Burç köyünden Ali, mahkemede babası Mahmut'un dört gün önce ikinci vakti annesi Ayşe'yi bıçak ile sol bacağından yaraladığını, annesinin almış olduğu yaranın etkisiyle üç gün yatalak olduktan sonra vefat ettiğini bildirerek inceleme yapılmasını talep etmiştir. Mahkeme tarafından olay yerine gönderilen kişilerin yaptığı incelemeler neticesinde öldürülen Ayşe'nin sol bacağından bıçakla yaralandığı ve yaranın tesirinden vefat ettiği teşhis edildikten sonra Osmanlı mahkemesinin konu hakkında detaylı bir inceleme başlatmış olduğu anlaşılmıştır (GŞS 68, H. 1129-1130, s. 307-2). Bu örnekte öldürülen kadının çocuğu tarafından cesedin tespiti için mahkemeye bildirimde bulunulmuştur. Bu esnada cinayetin kim tarafından, ne zaman ve nasıl gerçekleştirildiği mahkemeye bildirilmiş olsa da cinayetin sebebine yönelik bir veri bulunamamıştır. Ayrıca konunun ayrıntılarına dair herhangi bir ibare bulunmadığından cinayeti işleyen kocaya ne tür bir ceza verildiği gibi hususlar da tespit edilememiştir.

Buna benzer bir örnek de Molla Ahmed mahallesinde yaşanmıştır. Olayın yaşandığı yerde kurulan mahkemede öldürülmüş olan Hatice'nin annesi Ümmügülüm, damadı Mehmet'in Hatice'yi eli ile boğup katlettikten sonra gece yarısı kendilerine haber verdiğini ifade etmiştir. Ardından kızının evine geldiğinde onun boğularak öldürülmüş olduğunu belirtmiş ve olayın incelenip durumun kayıt altına alınmasını istemiştir. Ceset incelendiğinde Hatice'nin el ile

² Gaziantep Şer'îyye Sicil Defteri (1124), No. 64, 243-1., belgede geçen fetva için bk. "Zeyd hindi mucib-i kısas olur cerhle katl eylediğinde Hind katilin babası Ömer ve Zeyd ile cinayet-i mezbûreden sulh olsa katilin validesi Zeynebin hissesi deyne müteallib olup hissesi mikdarı mal Zeyd katil üzerine vacib olur mu? cevâb ba- savabında olur."

boğulmuş olduğu müşahede edilmiştir (GŞS 117, H. 1172, s. 160-1). Mahkemeye yansıyan bir başka belgede ise Mehmet'in hanımını öldürdüğünü itiraf ettiği görülmüştür. Mahkeme, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra gereğinin yapılmasına karar vermiştir (GŞS 117, H. 1172, s. 175-1). Bu kayıta da bir kadının ne şekilde öldürüldüğü beyan edilmiş, ancak kadının öldürülme sebebi hakkında hiçbir ibareye rastlanılamamıştır. Söz konusu cinayete ilk bakışta olayın karı-koca arasındaki özel bir tartışma sonucu olabileceği akla gelse de cinayetin nedenine yönelik kesin bir çıkarımda bulunabilmek mümkün görünmemektedir. Ancak bir önceki belgeden farklı olarak erkeğin eşini öldürmüş olduğunu açık bir şekilde itiraf ettiği tespit edilebilmiştir.

Osmanlı Devleti, cinayetleri engelleyebilmek için birtakım önlemler almıştır. Bu bağlamda Osmanlı'da mahalle halkı, birbirlerine karşı sorumlu tutulduğu için faili bilinmeyen olayların cezası tüm mahalle halkına kesilmekteydi. (Ergenç, 1984, s. 70; Çakır, 2012, s. 34; Abacı, 2005, s. 108). Bu uygulama ile vukuatların faillerinin kimliği açığa çıkarılmak istenmiştir. Ancak söz konusu toplumsal kontrole rağmen nadir de olsa fail-i meçhul cinayet vakalarına da rastlanılabilmıştır. Örneğin, Ayıntab'ın Akyol mahallesinden öldürülen Ümmühan'ın babası Mehmed ve annesi Hatice, mahallelerinde bulunan Ferhadiye Camisine bitişik olan evde kızlarını öldürülmüş olarak bulduklarını ifade etmişlerdir. Ardından kızlarını İsmail isimli bir kişinin öldürmüş olduğunu belirterek İsmail'den başka mahalle ahalisinden kimseyle kızlarının kan diyetine yönelik herhangi bir davalarının olmadığını beyan etmişlerdir (GŞS 117, H.1172, s. 184-2). Ancak bu konunun devamı olan bir başka mahkeme kaydında Mehmed ve Hatice'nin kızlarının İsmail tarafından öldürüldüğünü iddia etmekten vazgeçtikleri görülmektedir. Söz konusu belgede Mehmed, kızı Ümmühan'ın Ferhadiye Camii şerifinin yanındaki evin bahçesi içerisinde gündüz vakti arkasında bıçak darbesi ile öldürülmüş halde bulunduğunu katilinin bilinmediğini bildirmiştir. Mehmed, Ümmühan'ın annesi olan eski hanımı Hatice'nin talebiyle İsmail isimli kişiyi zanlı gösterdiklerini, ancak iddialarına yönelik delil ve şahitleri olmadığını belirterek İsmail'e karşı bir davalarının olmadığını söylemiştir (GŞS 117, H. 1172, s. 195-1). Bu mahkeme kaydında anne ve baba kızlarının cesediyle karşılaşmıştır. Ancak kayıta cinayeti gerçekleştiren kişi ve cinayetin sebebine yönelik bilgiler bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu olay, faili meçhul bir cinayet olarak kalmıştır. Yapılan bazı araştırmalarda Osmanlı'da faili meçhul cinayetlerin bazılarının namus cinayeti olabileceğine dair görüşler bulunmaktadır (Zarinebaf-Shahr, 1998, s. 319-320). Bu belgede öldürülen kızın yakınlarının mahalle halkını fail-i meçhul cinayetten sorumlu tutmadıklarını özellikle belirtmiş olmaları, bu vakanın bir namus cinayeti olabileceğini akla getirmiştir. Zira genel olarak namus cinayeti dışındaki vakalarda öldürülen kişinin yakınları öldüren kişiden ya diyet ya da kısas talebinde bulunurlardı. Bu kayıta öldürülen kızın ailesi mahalle halkını sorumlu tutmadığını

bildirmemiş olsaydı kızlarının katil ortaya çıkmaz ise “kasame” uygulaması devreye girecekti. Böylece öldürülen kızın diyet cezası, bulunduğu mahalle halkına verilecekti. Ailenin bu hakkını kullanmaması, olayın bir namus cinayeti olabileceğini düşündürmüş olsa da bu konu hakkında kesin bir delile ulaşılmamıştır.

Sebebi belirtilmeyen bir başka kadın cinayeti vakasında ise olayın beyanının yanı sıra faillerden şikâyetçi olduğu görülmüştür. Nitekim Ayıntab’ın Ammu Mahallesi halkından olan Ayşe, kızı Hüsna’nın Ömer ve Mehmet isimli kişiler tarafından taş ile vurulduğunu ve bunun etkisinden kızının öldüğünü bildirerek bu kişilerden davacı olmuştur. Ayrıca davacı Ayşe, kızının kan diyeti için söz konusu kişilerden başka mahalle ahalisine yönelik herhangi bir davası olmadığını bildirmiştir (GŞS 73, H. 1134, s. 76-2). Bu vakada da öldürülen kadının faillerinin kim olduğu bilinse de katledilme gerekçesi belirtilmemiştir. Öldürülenin annesi yaşanan olay karşısında sessiz kalmayarak kızını öldürenlerden davacı olmuştur. Cinayet faillerinin bilindiği bu durumda “kasame” uygulamasından mahalle halkının sorumlu tutulmaması için öldürülen kişinin varisi, faili bildirerek mahalle halkına yönelik herhangi bir davasının olmadığını beyan etmiştir.

Tablo-1: Sebebi Belli Olmayan Cinayetlerde İsmi Geçen Kadınlar

Sıra No	Sicil No	Mahalle/Köy	İsim	Evli/Bekar	Gerekçe	İnfaz Eden	Öldürme Aleti/ Öldürme Şekli
1	GŞS 64, s.211-1. s.243-1.	Hacar köyü	Hatice bt. el-hac Veli	-	-	akraba dışı	tüfek
2	GŞS 68, s.307-2.	Burç Köyü	Aişe bt. Ebubekir	evli	-	kocası	bıçak
3	GŞS 73, s.76-2.	Ammu Mahallesi	Hüsna bt. İbrahim	-	-	akraba dışı	taş
4	GŞS 75 s.205-3.	Cevizlice Mahallesi	Fatma bt. Hasan	- sagire	-	akraba dışı	tekme
5	GŞS 114 s.222-1.	Orul Köyü	-	evli	-	kocası	-
6	GŞS 117, s.160-1; s.175-1.	Molla Ahmed Mahallesi	Hatice bt. el-hac Ebubekir	evli	-	kocası	boğarak
7	GŞS 117, s.184- 2; s.195-1.	Akyol Mahallesi	Ümmühan bt. Mehmed	-	-	fail-i meçhul	bıçak

Tablo 1’deki verilerde sebebi belirtilmeyen kadın cinayeti kayıtları görülmektedir. Nedeni belli olmayan kadın cinayetlerinin 3’ü köyde 4’ü ise şehirde meydana gelmiştir. Öldürülen kadınların 3’ü evli, 1’i küçük çocuk, 3 kişinin ise medeni durumu bilinmemektedir. Bu bilgilere göre 3 kadının kocası tarafından, 3 kadının ailesi dışındaki kişiler tarafından

yaşamlarına son verildiği anlaşılmıştır. 1 kadının ise öldüreni belli değildir. Tabloya göre sebebi belirtilmeyen bu cinayetlerde bıçak tüfek gibi yaralayıcı alet kullanılmışken bazılarında ise yaralayıcı alet kullanılmadan tekmeleyerek ve boğarak öldürmeler gerçekleştirilmiştir.

İncelenen XVIII. yüzyıl Ayıntab mahkeme kayıtlarında sebebi belirtilmeyen kadın cinayetlerinin oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni, Osmanlı'nın hukuk düzeni ile ilişkilendirilebilir. Zira Osmanlı'da haksız yere bir insanı öldüren kişinin cezası kısas yani cinayetin failinin öldürülmesidir. Osmanlı'da haksız yere gerçekleştirilen cinayetlerin faillerine ağır cezalar verilmesinin yanı sıra bu cinayetleri engelleyebilmek için mahalle halkı da birbirlerine karşı sorumlu tutulmuştur. Söz konusu ceza ve kurallar, hem yaşanan olayların aydınlanmasında hem de bu tür vukuatların gerçekleştirilmesinde caydırıcı bir güce sahip olmuştur.

Sebebi belirlenemeyen kadın cinayetlerinde öldürülen kadınların yakınlarının cinayete vermiş oldukları tepki ve cinayetin nasıl gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu türden cinayetlerde genellikle maktulün yakınları mahkemeye başvurarak cesedin incelenmesi talebinde bulunmuşlardır. Bazen de maktulün yakınları yaşanan hadiseye karşı sessiz kalmayarak, faile kısas veya diyet cezası verilmesi için hak arayışında bulunmuşlardır. Maktulün yakınlarının cinayet iddialarını kanıtlamak için zaman zaman şahitlerden de destek almaları bir kadının gelişigüzel öldürülmesine toplumun da seyirci kalmadığını göstermiştir. Bu kategorideki cinayetlere genel olarak bakıldığında yaklaşık 50 yıllık bir zaman diliminde Ayıntab'da bu tür kadın cinayetlerinin oldukça nadir görülen vakalar olduğu söylenilebilir.

2- Sebebi Belli Olan Kadın Cinayetleri

XVIII. yüzyılda Ayıntab'da tespit edilen kadın cinayetlerinin bazılarının sebepleri ise belirlenebilmiştir. Sebebi belli olan kadın cinayetleri incelendiğinde dayatılan isteği reddetme ve kişiler arası herhangi bir anlaşmazlık sonucunda işlenen cinayetler ön plana çıkmıştır.

Erkeklerin kadınlara istediklerini yaptırılmaları, zaman zaman kadınların saldırgan tutumlarla karşılaşmalarına hatta bazen öldürülmelerine sebep olabilmıştır. Örneğin, Ayıntab'ın Oyumsöğüd köyünden Mehmed, oğlunun haksız yere bir cinayet hadisesi ile suçlandığı gerekçesiyle Hüseyin isimli kişiye açtığı davada, Hüseyin'in oğlu Ali'nin beş ay önce kendisine harçlık para vermediği için kendi annesi Hatice'yi tüfek ile öldürdüğü anlaşılmıştır (GŞS 81, H. 1141-1142, s. 167-2). Bu kayıta aslında haksız yere cinayet hadisesi ile suçlanan bir kişinin babası tarafından açılmış bir dava müşahede edilmektedir. Bu sayede bir kadın cinayetinin aile içerisinde yaşanan bir tartışmadan dolayı meydana gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Burada erkek çocuğun annesine tahakkümü de dikkat çeken bir husus olmuştur.

Kadınlar üzerindeki baskı ve şiddet çeşitli şekillerde görülebilmektedir. Bunlardan birisi de bazı kadınların evlilik kararındaki seçim hakkının yok sayılmasıdır. Bu baskıya maruz kalan bir kadının kendi isteği dışında birisiyle evlenmeyi reddetmesi sonucu hayatına son verilmiş olduğu, Ayıntab mukataası emini Molla Ali tarafından Ayıntab'ın Kızılcamescid mahallesi halkından olan bazı kişilere dava açması sonucu öğrenilmiştir. Davada, Ümmühani isimli bir kadının kiracı olarak oturduğu evde gece vakti on beş yerinden hançerlenmek suretiyle katledilmiş olduğunu bildirmiştir. Ümmühani'nin katili bilinmediğinden kasamesi ve diyeti davalı olan kişilerden talep edilmiştir. Davalılar, Ümmühani'nin vefat etmiş olan kocası Abdulgaffar'ın babası Bayındır'ın on iki gün önce birkaç kişi ile birlikte gece yarısı Ümmühani'nin oturduğu eve girip Ümmühani'ye “seni diğer oğlumla nikâhlayıp evlendirmek istiyorum gel benimle köyümüze gidelim” dediğini, ancak Ümmühani'nin bu teklifi kabul etmemesi neticesinde onu çeşitli yerlerinden hançer ile yaralayıp katlettiklerini ve tüm eşyalarını alıp gittiklerini ifade etmişlerdir. Mahkeme, davalılardan ifadelerini kanıtlamalarını isteyince şahitlerin ifadelerine başvurulmuştur. Şahitlerin gelini Ümmühani'yi öldürdüğünü Bayındır'ın kendilerinin huzurunda itiraf ettiğini bildirmeleri üzerine mahkeme, davacı Molla Ali'nin davasını reddetmiştir (GŞS 114, H. 169-1170, s. 146-3). Bu vakada müşahede edilen evlilik dayatmasının Osmanlı hukukunda hiçbir temeli bulunmamaktadır. Zira Osmanlı hukukuna göre evlilik kararında kadının rızasının olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu dayatma, Osmanlı hukukuna aykırı olan bir durumdur. Söz konusu evlilik dayatması tek başına olsaydı, bu durum toplumun geleneksel yapısıyla ilişkilendirilebilirdi. Ancak dayatma sonucu öldürme gerçekleştirildiği için yaşanan durum, hiçbir insani duygu ve değer ile bağdaştırılamamaktadır. Osmanlı hukuk düzeni de bu hadise karşısında varlığını göstermiş ve bu olayın sıkı bir şekilde takipçisi olmuştur. Öldürülen kadının katili bilinmediği gerekçesiyle kadının oturduğu mahalle ahalisine dava açılması, cinayete kurban giden kadının faillerinin bulunmasına sebep olmuştur. Mahalle halkı, bu suçun cezasının kendilerine yüklenmemesi için cinayetin izini sürüp failerin belirlenmesinde kolaylaştırıcı rol üstlenmişlerdir. Faili meçhul olan bu kadın cinayetinin faili, Osmanlı'daki kasame uygulaması sayesinde açığa çıkarılmıştır.

Evli kadınların kocaları ile herhangi bir konuda anlaşmazlık yaşamaları, kimi zaman onların şiddet görmesine sebep olabilmektedir. Bu şiddetin boyutu, bazen ölümle dahi sonuçlanabilmektedir. Bu türden bir koca cinayeti, Ayıntab'ın Zincirli Mahallesi halkından olup öldürülen Ayşe Fatma'nın mirasçılarının dava açması ile mahkemeye intikal etmiştir. Davada mirasçılar, vefat eden Ayşe Fatma ile kocası Abdullah arasında bir ay önce yaşanan tartışma esnasında Abdullah'ın Ayşe Fatma'nın sol yanına değnek ile vurduğunu, bu darbin etkisinden Ayşe Fatma'dan kan aktığını ve onun yatalak olduğunu on beş saat sonra da vefat ettiğini ifade

etmişlerdir. Mirasçılar, Ayşe Fatma'nın kocası tarafından öldürüldüğü gerekçesiyle onun kan diyetini kocası Abdullah'tan talep ettiklerinde Abdullah, kendisine yöneltilen iddiaları önce inkâr etmiştir. Daha sonra mirasçılar ve Abdullah, arabulucular sayesinde yüz otuz kuruş karşılığında anlaşmaya varmışlardır (GŞS 87, H. 1147-1148, s. 131-1). Karı koca arasında yaşanan bir tartışmanın bu cinayete sebep olduğu belirtilse de tartışmanın asıl sebebi hakkında bir bulguya rastlanılamamıştır. Kadının ölümü sonrasında akrabaları harekete geçmiş faile dava açarak ondan diyet cezası almışlardır.

Kimi zaman, konut dokunulmazlığının ihlali gibi, doğrudan bir kadına yönelik olmayan saldırılar sonucunda da kadın, hayatını kaybedebilmiştir. Bu bağlamda Ayıntab'ın Kürtünciyan Mahallesinden olup öldürülen Alma'nın varisleri, vekilleri aracılığıyla, Ali ve Hüseyin isimli kişilere dava açmışlardır. Davada on gün önce Ali ve Hüseyin isimli kişilerin gece yarısı Nersiz ve hanımı Alma'nın oturduğu evin kapısını kırıp içki talebi için avluya girdiklerini belirtmişlerdir. Olay sırasında Ali'nin bıçak ile Alma'yı sol omzundan yaraladığını Hüseyin'nin de bıçak ile Nersiz'i sağ kaşının üstünden yaraladığını ifade etmişlerdir. Almış olduğu yaranın etkisiyle yatalak olan Alma'nın öldüğünü bildirerek konunun soruşturulup gereğinin yapılmasını istemişlerdir. Davalıların iddiaları inkâr etmeleri üzerine vekil Mehmed, şahit göstererek iddialarını doğrulamış ve bu kişilere şer'an kısas cezası verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durumda mahkeme, gereğinin yapılmasına karar vermiştir (GŞS 61, H. 1124-1125, s. 55-2). Bu vakada haneye tecavüz sonucu Gayrimüslim bir kadının öldürülmüş olduğu ve ölen kadının hakkının Müslüman olan kişiler tarafından savunulduğu görülmektedir. Yaşanan bu durum, haksız yere bir kadının öldürüldüğünü ve toplumda bir adaletsizlik yaşanması durumunda Osmanlı halkının din ayrımı yapmadan haklının yanında yer aldığını göstermektedir. Ayrıca kadını öldürenlere kısas (faili öldürme) cezası verilebileceği de anlaşılmaktadır.

Cinsel şiddetin bir türü olan ırza tecavüze uğradıktan sonra hayatlarına tecavüzcüleri tarafından son verilen kadın cinayetine de rastlanılmıştır. Bu türden bir hadise Ayıntab'ın Yazıcık mahallesinde vukua gelmiştir. Olay sonrasında öldürülen Fatma'nın annesi Habibe, vekili aracılığıyla Hasan isimli kişiye dava açmıştır. Davada dört gün önce Hasan ve arkadaşı Ali'nin Fatma'yı evinden zorla çıkarıp ona tecavüz ettiklerini ve Ali'nin Fatma'nın katili olduğunu belirtmiştir. Habibe, Ali'nin bundan önce de birçok insanın namusuna ve malına taarruzda bulunduğunu iddia etmiş ve ona kısas cezası verilmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kişilerin ahlakî durumlarının mahallelerinden de sorulmasını talep etmiştir. Mahalle sakinlerinden olan birçok kişi de Hasan'ın her zaman içki içip sarhoş bir halde dolaştığını, birçok insanın malına ve namusuna taarruz ettiğini söylemişlerdir. Bu nedenle Hasan'ın

izalesini istemişlerdir. Bu soruşturma sonucunda mahkeme, gereğince hüküm verilmesine karar vermiştir (GŞS 66, H. 1127, s. 61-2). Osmanlı'da olayın bulunduğu yer halkından tanıkların dinlenmesi ve onların davacı ile davalı hakkında görüş bildirmeleri mahkeme kararında büyük bir öneme sahiptir. Bu kayıta da mahalle halkı, davalının ahlaki olarak nasıl tanındığı konusunda mahkemeye bilgi vermiştir. Söz konusu mahkeme kaydında hem davacı taraf hem mahalle halkı cinayet failinin öldürülmesini talep etmiştir. Mahalle halkının görüşleri sayesinde davanın sonucu bilinmese de Osmanlı hukukuna göre haksız yere gerçekleştirilen bu cinayet hadisesinde suçu işleyen kişiye en ağır ceza olan kısas hükmünün verileceği düşünülmektedir.

Tecavüz edilip ardından katledilenler içerisinde küçük yaşta kız çocukları da yer alabilmiştir. Nitekim Ayıntab'ın Kızılcamescid mahallesinden küçük Emine bu şekilde öldürülmüştür. Küçük Emine'nin babası el-Hâc Mustafa ve annesi Şehribani, Veli isimli genç çocuğa dava açarak on gün önce Veli'nin küçük kızları Emine'yi tecavüz kastıyla yoldan zorla alıp Hacı Arab deresi isimli yere götürdüğünü söylemişlerdir. Söz konusu yerde küçük Emine'ye tecavüz ettikten sonra bıçakla boğazını kesip öldürdüğünü iddia ederek şer'an gerekenin yapılması ve kısas kararı verilmesini talep etmişlerdir. Davalı Veli, ifadesinde küçük Emine'yi tecavüz ettikten sonra bıçak ile boğazlayıp katlettiğini itiraf etmiştir. Bunun üzerine mahkeme, Veli'ye kısas cezası vermiştir (GŞS 66, H. 1127, s. 148-2). Bu kayıta küçük Emine'nin tecavüzcüsü ve aynı zamanda katilinin ölüm cezasına çarptırılmış olduğu anlaşılmıştır. Bu korkunç hadisede tecavüz edilip ardından öldürülen kızın ailesi, olayın peşini bırakmamıştır. Kızları öldürülen anne ve baba, kızlarının yaşadığı durumu mahkemeye bildirerek evlatlarını öldüren kişinin en ağır cezaya çarptırılmasını sağlamışlardır.

Tablo-2: Sebebi Belli Olan Cinayetlerde İsmi Geçen Kadınlar

Sıra No	Sicil No	Mahalle/Köy	İsim	Evli/Bekar	Gerekçe	İnfaz Eden	Öldürme Aleti/ Öldürme Şekli
1	GŞS 61, s.55- 2.	Kürtinciyan Mahallesi	Alma vt. Bağdesar	evli	eve saldırı İçki talebi	akraba dışı	bıçak
2	GŞS 66, S.61-2.	Yazıcık Mahallesi	Fatma bt. Ahmed	bekâr	tecavüz ardından	tecavüzcüleri	-
3	GŞS 66, s.148-2	Kızılcamescid Mahallesi	Emine bt. el-hac Mustafa	Sagir bekâr	Tecavüz ardından	tecavüzcüsü	bıçak
4	GŞS 81, s.167-2.	Oyumsöğüd Köyü	Hatice bt. Hızır	evli	harçlık vermediği için	oğlu	tüfek
5	GŞS 87, s.131-1.	Zincirli Mahallesi	Ayşe Fatma bt. el-hac Veli	evli	kocasıyla tartışma	kocası	değnek
6	GŞS 90, s.55-2.	Kozanlı Mahallesi	Emine bt. Ali	sagire	yanlışlık	Akraba dışı	tüfek
7	GŞS 114, s.146-3.	Kızılcamescid Mahallesi	Ümmühan bt. Hüseyin	dul	ölen kocasının erkek kardeşi ile	kayın pederi	hançer

					evliliği kabul etmediği için		
--	--	--	--	--	------------------------------	--	--

Tablo 2'ye bakıldığında sebebi belli olan 7 cinayet görülmektedir. Bu cinayetlerin 1'i köyde 6'sı ise şehirde meydana gelmiştir. Öldürülen kadınların 3'ü evli, 1'i duldur. Diğer 3 kişiden 1'isi küçük bir kız olmak üzere 3'ü de bekârdır. Cinayetlerin 3'ü aile içerisinde 4'ü ise aile dışından kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Aile içerisinde gerçekleştirilen cinayetlerin 1'i karı koca arasındaki tartışma sonrası 2'si ise kadına dayatılan isteğin reddedilmesi neticesinde yaşanmıştır. Akraba dışından kişilerin fail oldukları vakalar içerisinde yer alan 1 kadın yanlışlık, 1 kadın haneye tecavüz sonucu öldürülmüştür. 2 kadın ise tecavüz sonrasında öldürülmüştür. Kadınları öldürmede hançer, tüfek, değnek gibi öldürme aletleri kullanılmıştır.

XVIII. yüzyıl Osmanlı Ayıntab'ında sebebi belli olan kadın cinayeti vakalarının nedenleri incelendiğinde cinayetler bir tartışma sonrası, tecavüz ardından ve dayatılan isteği kabul etmeme neticesinde gerçekleştirilmiştir. Faili belli olmayan bir cinayetten mahalle halkının sorumlu tutulması, cinayetin failinin ortaya çıkarılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla cinayetlerin hepsinin faili belirlenebilmiştir. Sebebi belli olan cinayetlerin bazılarında katledilen kişinin yakınları cinayeti işleyen taraftan diyet alarak anlaşmaya varmıştır. Bazılarında ise faile kısas (öldüreni öldürme) cezasının uygulanması istenmiştir. Cinayetlerin faillerinin cezası için açılan davaların sonuçları sicillere pek kaydedilmemiş olsa da cinayet suçunun Osmanlı hukukundaki cezasının kısas (suçun failini öldürme) olduğu bilinmektedir. Sebebi belirtilen kadın cinayetlerinin bütününe bakıldığında bakıldığında yaşanan olaya öldürülenin yakınları ve toplumun sessiz kalmadığı ve gerektiğinde failin cezalandırılması için birlikte mücadele ettikleri açık bir şekilde görülebilmektedir.

3. Namus Cinayetleri

3.1. Namus İçin Öldürüldüğü Düşünülen Kadınlar

Ataerkilliğin kurumsallaşması ile birlikte yüzyıllarca çoğu kadının şu ya da bu şekilde şiddete maruz kaldığı vurgulanır (Faqir, 2001, s. 65). Namusa dayalı şiddet tarih boyunca birçok toplumda görülmüştür. Bu şiddet türünün M.Ö 1700'lü yıllara kadar uzandığı bilinmektedir (Abdelhadi, 2016, s. 12). Yapılan bazı araştırmalarda namus cinayetleri, erkek egemen sisteminin ve bazı toplumsal dinamiklerin kontrol mekanizması olarak ortaya çıktığı bir şiddet olgusu olarak açıklanmıştır (Pervizat, 2005, s. 40). Namus cinayetlerine yönelik yapılan bazı değerlendirmelerde ise çoğunlukla kadınların öldürülmüş olduğu ifade edilmiştir (Yılmaz, 2011, s. 319). Ayrıca namus cinayetlerinin herhangi bir dine benzemediği daha çok kültürel olduğu belirtilir (Abdelhadi, 2016, s. 10). Dünya genelinde varlığını hala devam ettiren namus cinayetleri, toplumsal faktörlerin etkisiyle gerçekleştirilmiştir. Bugün olduğu gibi

geçmişte de namus mefhumuna yönelik aykırı davranışlar, toplum nezdinde kabul görmeyen ve cinayetlere yol açan hadiselere sebebiyet verebilmiştir. Toplum çapında namusun lekelenmesi düşüncesiyle bilhassa ailelerin şereflerini temizlemek üzere bu eylemi gerçekleştirmiş oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla gelenek ve göreneklerin etkisiyle söz konusu cinayetlere genel olarak namusa aykırı fiili gerçekleştiren kişinin ailesi rağbet göstermiştir.

Namus kavramı kapsamında özellikle zina, bütün geleneksel toplumlarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da çeşitli şekillerde tepki ile karşılanmıştır. Osmanlı’da bu suçun cezası bekârlar için celde, evliler için ise “recm”dir. Suçun ispatı çok zor şartlara bağlandığından Osmanlı tarihinde celde az, recm ise tek vakanın dışında uygulanmamıştır (Maydaer, 2010, s. 136-137). Osmanlı toplumunda namus algısı, öncelikli olarak gayrimeşru yakınlaşmalara karşı yoğunlaşmıştır. Özellikle kadınların, kendilerine yabancı erkeklerle kapalı ortamlarda yalnız kalmaları ve konuşmaları onların namuslarına yönelik birtakım şüphe ve tepki meydana getirmiştir. Bu duruma şahit olan kişiler, mahkemeye ihbar etmek ve yakınlaşmaları kanıtlı hale getirme gibi tepkilerde bulunmuşlardır. Mahalle sakinleri toplumsal normlara uymayan bu tür davranışları, kendi yaşam alanlarından uzaklaştırmak suretiyle kendilerini ve ailelerini bundan meydana gelebilecek olumsuzluklardan korumaya çalışmışlardır (Çetin, 2019, s. 79). XVIII. yüzyılda Ayıntab’da da namus mefhumuna aykırı ve zina türünden eylemler vukua geldiğinde namusu zedelenen ailenin tepkisi oldukça sert boyutlara ulaşabilmiştir. Nitekim namus, ailelerin şeref ve onuru açısından neredeyse hayati derecede önemli görülen bir değerdi. Namus kavramı, XVIII. yüzyıl Ayıntab mahkeme kayıtlarında çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Mahkeme kayıtlarında bir kadının namus nedeniyle öldürülmüş olduğu kimi zaman açıkça belirtilmiş, bazen de sebebi belirtilmese dahi bazı cinayetlerin namus için işlenmiş olabileceğine dair çeşitli izler bulunabilmiştir. Örneğin, Ayıntab’ın Orul köyünden Ebubekir, hanımı Elife’nin gece vaktinde kardeşi Osman tarafından hançer ile yaralandığını ve aldığı yaranın tesirinden vefat ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Ebubekir, vefat eden hanımının kan diyetine yönelik herhangi bir davasının olmadığını mahkemeye bildirmiştir (GŞS 53, H. 1115, s. 117-2). Bu kayıta kadının öldürülme sebebi belirtilmemiştir. Ancak öldürülen kadının kocasının öldüren kişiyle hiçbir davasının olmadığını bildirmesi, olayın bir namus cinayeti olabileceğini düşündürmüştür. Zira normal şartlarda kadın veya erkeğin namus dışındaki sebeplerle öldürülmesi halinde genellikle öldürülenin yakını tarafından cinayeti gerçekleştiren tarafa dava açılırdı.

Bir başka mahkeme kaydı incelendiğinde; Ayıntab’a bağlı Sam köyünden öldürülen Zeynep’in cesedinin olduğu yerde mahkeme kurulmuştur. Mahkemede Recep, hanımı Zeynep’i

kardeşi Mustafa'nın silah ile sağ göğsünden vurup öldürdüğünü bildirerek cesedin incelenip durumun kaydedilmesini talep etmiştir. Ceset incelendiğinde ise Zeynep'in sağ göğsünden yaralanmış olduğu tespit edilmiştir. Recep, hanımı Zeynep'in kardeşi tarafından öldürülmüş olduğunu, köy ahalisi ve hiç kimse ile bir davasının olmadığını beyan etmiştir. Bunun üzerine mahkeme, konunun detaylıca araştırılmasına karar vermiştir (GŞS 73, H. 1134-1135, s. 34-2). Görüldüğü üzere bu kayıta da hanımı öldürülen adamın hiçbir şekilde şikâyetle bulunmaması bu olayın namus cinayeti olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Sebebi belirtilmeyen ancak namus için gerçekleştirildiği düşünülen cinayetler, fail tarafından mahkemede itiraf edilebilmiştir. Bu cümleden olarak Ayıntab'ın Kanalcı mahallesinden Kasım isimli kişi, mahkeme günü kız kardeşi Fatma'yı vücudunun çeşitli yerlerinden hançerle yaraladığını ve kız kardeşinin bu yaranın tesirinden öldüğünü bildirip cesedinin incelenmesini istemiştir. Yapılan inceleme sonucunda Fatma'nın hançer darbesiyle öldürüldüğü anlaşılmıştır (GŞS 59, H. 1121, s.137-2). Bu cinayet vakasında da namus ile ilgili bir bilgi bulunmasa da cinayeti gerçekleştiren kişinin öldürülen kadının erkek kardeşi olması ve cinayeti itiraf etmesi bu olayın da bir namus cinayeti olabileceğini akla getirmiştir.

Namus için gerçekleştirildiği düşünülen cinayetlerden bir diğeri de henüz küçük yaşta bir erkek kardeş tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu vakada Ayıntab'ın Şehreküstü Mahallesi ahalisinden olan Emine öldürülmüştür. Emine'nin annesi Elife, mahkemede küçük oğlu Ali'nin bir bıçak ile Emine'yi sol uyluğundan kasten yaraladığını ve Emine'nin almış olduğu yaranın etkisiyle yirmi dört gün boyunca yatalak kaldıktan sonra yarasının tesirinden vefat ettiğini açıklamıştır. Ardından Emine'yi yaralayan kişinin küçük oğlu Ali olduğunu ifade ederek kızının kan diyetine yönelik mahalle ahalisi ile herhangi bir davasının olmadığını bildirmiştir (GŞS 69, H. 1130-1131, s. 69-3). Bu durum değerlendirildiğinde küçük bir çocuğun bilinçli bir şekilde bir kişiyi öldürebilmesi oldukça zor bir ihtimal olarak görülmektedir. Bundan dolayı küçük çocuğun ailesi tarafından bu cinayete yönlendirildiği düşünülmektedir. Ayrıca söz konusu cinayetin sebebi belirtilmese de bir aile üyesi tarafından gerçekleştirilmiş olması da hadisenin namus nedeniyle vukua geldiğine işaret etmektedir. İslam hukukuna göre ırza tecavüz, zina fiilinin cebren işlenmiş şeklidir. Tecavüz eden kişiye had cezası verilirken tecavüz edilen kişiye bir ceza verilmez (Erturhan, 2012, s. 29). Osmanlı Devleti'nde de tecavüz vakalarında suçluya ağır cezalar öngörülmüştür (Demir, 2016, s. 58). Ancak hukuki olarak durum böyle olsa da tespit edilen bir vakada her şeyden habersiz olup tecavüz edilen küçük bir kız çocuğunun yaşamına ailesi tarafından son verilmiş olduğu düşünülmektedir. Nitekim Ayıntab'ın Göcek köyünden Mustafa, aynı köyden Ahmet isimli genç erkeğe açtığı davada Ahmed'in bir gün önce köy önündeki tarlada küçük kızını Ayşe'ye tecavüz ettiğini iddia ederek

hukuken gerekenin yapılmasını talep etmiştir. Davalı Ahmet'in iddia edildiği gibi bir gün önce tarlada küçük Ayşe'ye tecavüz ettiğini itiraf etmesi neticesinde mahkeme tarafından gereğinin yapılması için karar verilmiştir (GŞS 79, H. 1139-1140, s. 397-1). Söz konusu mahkeme kaydında tarlada tecavüz edilen küçük Ayşe'nin başka bir mahkeme kaydında dayısı tarafından hayatına son verilmiş olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu belgede Esmâ ile Mustafa, küçük kızları Ayşe'nin gece yarısı dayısı tarafından bıçak ile öldürüldüğünü, kızlarının katilinin dayısı olduğunu beyan etmişlerdir. Ayrıca bu konu hakkında mahalle ahalisine yönelik herhangi bir diyet davalarının olmadığını bildirmişlerdir (GŞS 79, H. 1139-1140, s. 404-3). İlk belgede küçük kızın tecavüze uğramış olduğu, ikinci belgede ise hiçbir gerekçe gösterilmeden kızın dayısı tarafından öldürüldüğü görülmektedir. Bu iki belgedeki beyanlar bir araya getirildiğinde tecavüze uğrayan kızın ailesi tarafından öldürülmesinin nedeni belirtilmese de cinayetin namus adına gerçekleştirilmiş olduğu şüphesi mevcuttur. Zira bu hadise, namus algısı dışında bir cinayet vakası olmuş olsaydı, öldürülen kızın ailesinin katilden şikâyetçi olacağı ve bu cinayet hadisesine sessiz kalmayacağı düşünülmektedir.

Tablo-3: Namus İçin Gerçekleştirildiği Düşünülen Cinayetlerde İsmi Geçen Kadınlar

Sıra No	Sicil No	Mahalle/Köy	İsim	Evli/Bekar	Gerekçe	İnfaz Eden	Öldürme Aleti/ Öldürme Şekli
1	GŞS 52, s.173- 2.	Seylan Köyü	Hatice bt. Hanefi	evli	Namus?	Erkek kardeş	Kılıç
2	GŞS 53, s.117, 2.	Orul Köyü	Elife bt. Namur	evli	Namus?	Kocasının erkek kardeşi	hançer
3	GŞS 56, s.91-1.	Kilis Köyü	Emine bt. Ömer	evli	Namus?	erkek kardeşi	hançer
4	GŞS 59, s.137-1.	Kanalıcı Mahallesi	Fatma bt. el-hac Mustafa	-	Namus?	Erkek kardeşi	hançer
5	GŞS 60, s.131-2.	Musıllızade Bostanı	Emine bt. el-hac Musa	evli	Namus?	İki erkek kardeş birden	hançer
6	GŞS 69, s.69- 3.	Şehreküstü Mahallesi	Emine bt. Ahmed	-	Namus?	Küçük erkek kardeşi	bıçak
7	GŞS 73, s.34, 2.	Sam Mezraası Köyü	Zeyneb bt. Recep	evli	Namus?	Erkek kardeşi	Kırklık tabir olunur
8	GŞS 79, s.404- 3.	Göcek Köyü	Esmâ bt. Veli	- sagire	Tecavüz Namus?	dayısı	bıçak

Tablo 3'te öldürülme sebebi açıkça belirtilmese de toplamda 8 kadının namus nedeniyle öldürülmüş olduğu düşünülmektedir. Zira canına kıyılan kadınların hepsinin aile içerisinde kişiler tarafından öldürülmüş olmaları ve bu kadınların ölümlerinden dolayı akrabalarının herhangi bir kimseden davacı olmamaları bu düşünceyi desteklemektedir. Hayatlarına son verilen bu kadınların 2'si şehirde, 5'i köyde 1'i ise bir bostanda öldürülmüştür. Bunlardan 5'i evlidir. 1'i küçük bir kız çocuğudur ve evli değildir. 2 kadının ise evli olup olmadığı

belirtilmemiştir. Ayrıca dikkat çekici olan bir diğer durum da namus için öldürüldüğü düşünülen 8 kadının 6'sının erkek kardeşi tarafından öldürülmüş olmasıdır. Bu cinayetlerin 6'sında hançer veya bıçak, 2'sinde ise ateşli silah kullanılmıştır. Namus için gerçekleştirildiği düşünülen cinayetlerde daha çok küçük ve cepte taşınabilen aletlerin tercih edildiği görülmüştür.

Namus için öldürüldüğü düşünülen kadınlarla ilgili dava tutanakları değerlendirildiğinde öldürülen kadınların faillerinin hepsinin aile fertlerinden olması ve ailelerinin bu duruma tepkisiz kalmaları, bu cinayetlerin sebebinin namustan kaynaklandığı düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Bu bağlamda bu tür hadiselerde katletme işinin genellikle kadının erkek kardeşine verilmiş olduğu görülmektedir. Öte yandan olayın gerçekleştiği yer halkının da bu gibi cinayetlere karşı herhangi bir tepki ve şikâyetle bulunmamış olması da bu cinayetlerin namus için işlendiği şüphesini arttırmıştır.

3.2. Namus Adına Öldürülen Kadınlar

Osmanlı'da toplumsal huzurun ve düzenin sağlanması için genel adap unsurları gözetim altında tutulmuştur. Söz konusu gözetim, hem hukukla hem de toplumdan destek alınarak sürdürülmüştür. Osmanlı Devleti'nde topluluk, ahlaktan sorumlu tutulduğu için ahlak gözetimini de onlar yapmıştır (Peirce, 2005, s. 237). Bu bağlamda Osmanlı Devleti, aşikâr bir şekilde zina yapan ve başkalarının da yapmasına sebep olan fahişeleri, toplumdan soyutlamak için birtakım önlemler almıştır. Bu çerçevede fermanlar ile çeşitli uyarılar yapılmıştır. Uyarıları dikkate almayan fahişelerin barındırıldığı mahallelerde başta mahalle imamı ve müezzinleri olmak kaydıyla tüm mahalle halkının azarlanacağı ve ceza göreceği ilan edilmiştir. Ayrıca yapılan bu tür ahlaksızlık ve kanunsuzlukları önlemek için belirli zamanlarda teftişler de yapılmıştır (Çetin, 2019, s. 79) Bunun yanı sıra klasik dönem Osmanlı'sında gizlice zina yapan kadının sorumluluğu ise onun ailesindedir (Osmanağaoğlu, 2008, s. 157). Dolayısıyla söz konusu suç, açık bir şekilde yapılmışsa tepki hem hukuk hem tüm toplum tarafından verilmiştir. Gizli bir şekilde yapanların durumuna ise suçu işleyen bireylerin aileleri karar vermiştir.

XVIII. yüzyılda Ayıntab mahkeme kayıtlarına yansıyan namusa dayalı ölümlerin hepsinin sebepleri belirsiz değildi. Nitekim bazı vesikalarda kadın cinayeti vakalarının namusu temizlemek için gerçekleştirilmiş olduğu açık bir şekilde de belirtilebilmiştir. Bu kapsamda Ayıntab'ın Şehreküstü mahallesinden Bekir isimli kişinin kız kardeşi Fatma'nın Ali adlı bir adamla "fiili-i şen'i ve muaşeretini" duyduğunda kocası Mehmet ile birlikte onu boğazından kesip öldürdüklerini mahkemede bildirmesi (GŞS 69, H. 1130-1131, s. 239-1) bu cinayetin açık bir şekilde namus için gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Bu cinayetin devamı mahiyetindeki bir sonraki mahkeme kaydında ise namus cinayeti sebebiyle katledilen Fatma ile

ilişkisinin olduğu öğrenilen Ali'ye konu aydınlanıncaya değin hapsedilme kararı verilmiştir (GŞS 69, H. 1130-1131, s. 241-1). Osmanlı toplumunda iffet özellikle evli kadınlarla ilişkilendirilmiştir. Burada özellikle evli kadınların vurgulanması, evlilikte doğan çocukların kocadan başka bir erkekten olmaması kaygısına dayandırılmıştır. Bekâr bir kadının hamileliği istenmeyen bir durum olmakla birlikte, hiçbir erkeğin soyunu tehdit etmemekteydi. Bu nedenle bekâr kadının zinasının evli kadınların zinasından daha önemsiz bir toplumsal rahatsızlık oluşturduğuna vurgu yapılır (Peirce, 2014, s.181). Bu bağlamda namus cinayetlerinde öne çıkan hususlardan birisi de öldürülen kadının evli olmasıydı. Nitekim Ayıntab'ın Sazgın köyünden olan Hasan, hanımı Elife'yi Ebubekir isimli kişinin evinde boş bir odada gördükten sonra bu konuyu hanımının babasına bildirmiştir. Bu sebeple babasının kızı Elife'yi öldürdüğünü ifade ederek bundan dolayı hanımının babasıyla asla bir davasının olmadığını beyan etmiştir (GŞS 79, H. 1139-1140, s. 427-1). Bu kayıttaki evli hanımının başka bir erkekle ilişkisi olduğunu öğrenen koca, bu vaziyeti hanımının babasına ileterek kararı ona bırakmıştır. Aldatılan koca, karısını kendisi öldürmeyi tercih etmemiştir. Şüphesiz bunun birçok sebebi olabilir. Bu sebeplerden biri hanımını kendisinin öldürmesi halinde kadının varisleri tarafından suçlu bulunarak kendisine diyet veya kısas davası açılması ihtimalinden kaçınmak istemesi gösterilebilir.

Tarihi süreç içerisinde farklı coğrafyalarda ve kültürlerde namusa yönelik suç işleyenlerin özellikle toplum tarafından kabul görmediği bilinmektedir. Her toplum, kendi değer yargılarına göre namusa anlam yüklemiştir. Çoğunlukla da namus mefhumuna toplum nezdinde kutsallık atfedilmiştir. Bu kutsalın zedelenmesi sadece baba ve erkek kardeşin değil, akrabaların tümünün sorumluluğundadır. Namusa yönelik ihlallerin tüm ailenin onurunu zedelediği düşünülmüş olmalı ki aşiret içerisinde gerçekleştirilen namus cinayetleri, diğer namus için öldürülen kadın cinayetlerine nispeten çok daha hiddetli bir şekilde birden fazla kişi tarafından uygulanabilmiştir. Bu türden bir örnek mahkemeye şu şekilde yansıtılmıştır: Türkman aşiretine mensup olup Ayıntab'ın Elmalı köyü halkından Ahmet, mahkemede hanımı Fatma'nın Mehmed isimli bir kişi ile "su-i muaşeretini" olduğu gerekçesiyle kardeşi Yakup, amcası Osman ve silahlanmış on kişi ile birlikte "bize ar lahık oldu" dediklerini beyan etmiştir. Ardından bu kişilerin Fatma'yı kılıç ve hançer ile birçok yerinden yaralayıp öldürdüklerini bildirmiştir. (GŞS 114, H. 1169-1170, s. 71-1). Bu cinayet, diğer namus cinayetlerinden farklı olarak planlı bir şekilde birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yapılan bazı araştırmalarda Osmanlı'da kadınları çevreleyen toplumsal denetim ağının fiziksel olgunlaşmayla değil, daha çok evlilikle birlikte başladığına işaret edilir (Peirce, 2014, s.178). Namus için işlendiği düşünülen cinayetler içerisinde evli kadınların çoğunlukta olması

bu görüşü desteklemektedir. Ancak 18. yüzyılda Ayıntab'da gayrimeşru ilişkisi olduğu öğrenilen bekar kadınların da öldürülebilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Ayıntab'ın Bazıki aşiretinden öldürülen Şerife'nin köydeki evinde kurulan mahkemede Şerife'nin erkek kardeşi Halil, bir gün önce kız kardeşi ile Ahmet isimli kişiyi gece vakti evlerinde aynı döşekte yatarken gördüğünde üzerlerine hücum ettiğini söylemiştir. Bu sırada Ahmed'in kaçtığını, kız kardeşi Şerife'yi ise hançerle öldürdüğünü ifade edip cesedin incelenmesini talep etmiştir. Mahkeme tarafından yapılan incelemede cesette hançer yarası olduğu anlaşılmış ve konunun görüşüleceği belirtilmiştir. (GŞS 114, H. 1169-1170, s. 76-1). Söz konusu namus cinayeti hadisesinde öldürülen kadının evli olduğuna yönelik bir bilgi bulunmamaktadır. Şayet kadın, evli olmuş olsaydı muhtemelen diğer namus cinayeti kayıtlarında olduğu gibi kadının kocasından bahsedilecekti ya da kadının evli olduğuna dair herhangi bir ibare bulunacaktı. Dolayısıyla öldürülen kadının bekâr olduğu düşünülmektedir. Kadın, bekâr da olsa bir erkek ile evlilik dışı gayriahlâkî ilişki yaşaması, onun öldürülmesine sebep olmuş onunla aynı fiili yapan erkek ise kaçarak hayatını kurtarmıştır. Yaşanan bu durum, ailelerin namus mevzusunda topluma hesap verme düşüncesiyle de bu tür cinayetleri gerçekleştirmiş olabilecekleri fikrine yöneltmiştir. Zira hukuki şartlarda evli olan bir kadının zina yapması halinde dahi kendisine kolay kolay ölüm cezası verilemezken bekâr bir kıza bu cezanın verilmiş olması, ailelerin toplum ne der kaygısıyla hareket etmiş olabilecekleri düşüncesine yönlendirmiştir. Öyle görünüyor ki toplumdaki bazı yazısız kurallar, kadınların yaşamlarının sonlandırılmasına sebep olabilmıştır.

Toplumsal olarak kadın, ailenin namusu olarak kabul edildiğinden namuslarına halel getiren kadına aile fertlerinin biri ya da birkaçı tarafından ölüm cezası verilebilmiştir. Böylece aileler, leke sürülen namuslarını temizlemiş olduklarına inanmışlardır. Ailenin namusu söz konusu olduğunda bir duyum üzerine dahi cinayet hadisesi, gerçekleştirilebilmiştir. Ayıntab'ın Karadiken köyünden öldürülen Fatma'nın cesedinin olduğu yerde kurulan mahkemede Hüseyin, kızı Fatma'nın kardeşinin oğlu ile olan hüsn-i imtizaçlarından haberdar olduğunda kızını tüfek ile öldürdüğünü ifade ederek durumun incelenip kayıt altına alınmasını talep etmiştir (GŞS 79, H. 1139-1140, s. 223-2). Maalesef bu kayıta bahsedilen duyum hakkında detaylı bir veriye ulaşılammıştır. Ancak cinayet faili olarak babanın beyanında kızının yaşamına son verme gerekçesi olarak onun bir erkekle olan hüsn-i imtiazını öğrendiğine işaret etmiş olması bu cinayet hadisesinin bir duyum üzerine gerçekleştirilmiş olabileceği şüphesini doğurmuştur. Zira babanın ifadesinde gördüğüne değil, haberdar olduğuna vurgu yapılması bizi bu düşünceye sevk etmiştir. Ayrıca belgede maktulün evli olmasına dair bir bilgi bulunmadığından kızın bekâr olması da kuvvetle muhtemel bir durumdur.

Namus cinayetlerinde kimi zaman da ortada hiçbir kanıt yokken kadın, bir iftiraya kurban gidebilmiştir. Bu suretle Ayıntab'ın Masara köyünden olan Fatma'nın kocası İshak, mahkemeye başvurarak hanımı Fatma'nın Abdullah isimli bir kişi ile ilişkisi olduğu şüphesinden ötürü Mehmed'in kız kardeşi Fatma'yı haksız yere öldürmüş olduğunu itiraf ettiğini bildirmiştir. Dolayısıyla Abdullah hakkındaki bu iddianın bir iftira olduğunu belirterek öldürülen Fatma'nın kan bedeline yönelik Abdullah ile hiçbir davası olmadığını bildirmiştir (GŞS 80, H. 1141-1143, s. 357-3). Söz konusu mahkeme kaydı, sadece bir şüphe üzerine ve olayın doğruluğu anlaşılmadan da bir kadının namus adına aile fertlerinden olan bir erkek tarafından öldürülebilmiş olduğunu göstermektedir.

XVIII. yüzyılda Ayıntab'da namusa yönelik ihlal, herhangi bir dine göre değerlendirilmemiş, ailelerin kararıyla suçlu bulunan kişiler cezalandırılmıştır. Bu bağlamda Gayrimüslimler içerisinde de namus cinayetleri görülebilmektedir. Ayıntab'ın Çukur Mahallesi halkından olan Gayrimüslim Maryem de namus için öldürülen kadınlar arasındaydı. Maryem'in Serkis isimli bir adamla ilişkilerinin olduğu, kocası Barsim, annesi Maryem, dayısı İbrahim tarafından öğrenildikten sonra Maryem, dayısı tarafından bıçakla öldürülmüştür. Maryem'in ailesi onun kan diyetine yönelik İbrahim ile ilgili herhangi bir şikâyetlerinin olmadığını bildirmişlerdir (GŞS 64, H. 1124, s. 233-1,233-2). Namus cinayetlerinin Gayrimüslimler içerisinde de görülmesi, bu tür cinayetlerin herhangi bir dine özgü olmadığını, aile fertlerinin kendi inanışları doğrultusunda veya toplumsal değerlerle şekillendiğini göstermektedir.

Tablo-4: Namus Nedeniyle İşlenen Cinayetlerde İsmi Geçen Kadınlar

Sıra No	Sicil No	Mahalle/Köy	İsim	Evli/Bekar	Gerekçe	İnfaz Eden	Öldürme Aleti/Öldürme Şekli
1	GŞS 61, s.73,-2.	Kürkciyan Mahallesi	Rahime bt. Hüseyin beşe	-	namus Namahrem ile muaşeret	babası	bıçak
2	GŞS 64, s.200-3 s.233-1.	Çukur Mahallesi	Maryem vt. Evadik	evli	Namus Namahrem ile görüşme	dayısı	bıçak
3	GŞS 66, s.173-1.	Hiyam Köyü	Zeliha bt. Ali	-	namahrem ile muaşeret	babası	boğazlanarak
4	GŞS 69, s.99-2.	Lohan Köyü	Meryem bt. Ali	evli	namus muaşeret	kardeşinin oğulları	asılarak
5	GŞS 69, s.239- 1.	Şehreküstü Mahallesi	Fatma bt. Mehmed	evli	namus muaşeret	erkek kardeşi	berber usturası
6	GŞS 79, s.223- 2.	Karadiken Köyü	Fatma bt. Hüseyin	-	namus namahrem ile görüşme	babası	tüfek
7	GŞS 79, s.427-1.	Sazgın Köyü	Elife bt. Hüseyin	evli	namahrem ile görüşme	babası	-

8	GSS 80, s.357, 3	Masara Köyü	Fatma bt. Ahmet	evli	Namus su-i muaşeret şüphesi	erkek kardeşi	-
9	GSS 87, s.77-2.	Dülük Köyü	Fatma bt. Ahmet	-	namus namahrem ile su-i muaşeret	dayısının oğlu	tüfek
10	GSS 87, s.105- 1. s.106-1.	Öğümsöğüt Köyü	Emine bt. el-hac İsa	evli	namus su-i muaşeret	erkek kardeşi	hançer
11	GSS 93, s.303, 2.	Kefercil Köyü Kıllı Cemaatinden	Aişe bt. Abdurrah man	-	namus su-i muaşeret	erkek kardeşi	tüfek
12	GSS 114, s.71-1.	Elmalı Köyü aşiretten	Fatma bt. Ali	evli	namus Su-i muaşeret	erkek kardeş, amcası ve 10 kişi	hançer, kılıç
13	GSS 114, s.76-1.	Segirgen Köyü	Şerife bt. Yusuf	-	namus su-i muaşeret	erkek kardeşi	hançer
14	GSS 121, s.52-2.	Sevindi Köyü	Elife bt. el-hac Abdullah	-	tecavüz edildikten sonra ar lahık oldu diye	erkek kardeşi	kesici alet
15	GSS 123, s.55-1.	Ayntab civarında Kuşcu Ceridi Cemaati	Emine bt. Ali	evli	namus su-i muaşeret	kocası ve cemaatten bazı kişiler	-
16	GSS 127, s.29-2.	Şehreküstü Mahallesi	Elife bt. Hüseyin	evli	namus su-i muaşeret	aşiret halkından olan bazı kişiler	-

Tablo 4'te belirtilen 16 kadının ölümü açık bir şekilde namus cinayeti olarak kaydedilmiştir. Bunlar içerisinde 14 kadının kendilerine namahrem olan erkeklerle çeşitli şekillerde görüşmeleri neticesinde namus adına hayatlarına son verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Geriye kalan 2 kadından biri tecavüze uğramış olduğu için diğeri ise sadece bir şüphe uğruna öldürülmüştür. Bu verilerden anlaşılacağı üzere kadınlar, sadece namahrem ile görüşmeleri sebebiyle değil, tecavüze uğramış olmaları nedeniyle de namus adına aileleri tarafından öldürülebilmektedir. Namus adına öldürüldüğü belirtilen 15 kadından 9'u evlidir. 6 kadının ise evli olduklarına dair herhangi bir işaret olmadığı için bu kişilerin evli olmadıkları düşünülmektedir. Bu verilere göre namus adına öldürülen kadınların çoğunluğunun evli olduğunu söylemek mümkündür.

Namus adına öldürülen 16 kadının faillerine bakıldığında; 6 kadını erkek kardeşi, 4 kadını babası, 1 kadını dayısı, 1 kadını dayısının oğulları, 1 kadını kardeşinin oğulları, 3'ünü ise birinde kocası birinde kardeşi bulunmak suretiyle aşiret halkı, katletmiştir. Bu verilere göre; namus için öldürülen kadınların tamamının aileleri tarafından öldürülmüş olduğu görülmektedir. İnfazların 8'inin hançer, bıçak gibi kesici bir alet ile 3'ünün ateşli silah, 1'inin yaralayıcı alet kullanılmadan asılarak gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmıştır. Bunlar içerisinde

4 kadının ise öldürülme usulü belirtilmemiştir. Namus cinayetlerin çoğunluğunda hançer ve türevi aletlerin kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. 16 namus cinayetinden 12'si köyde, 4'ü mahallede gerçekleştirilmiştir. Bu verilere göre namus cinayetlerinin büyük çoğunluğunun kırsalda meydana gelmiş olduğu söylenilebilir. Bu bağlamda namus adına öldürüldüğü açıkça belirtilen kadınların büyük çoğunluğunun köylerde yer alması, namus cinayetlerinin kırsal toplumda daha fazla itibar gördüğünü göstermektedir. Bu durum, kırsal toplumun değer yargıları ve kendi oluşturdukları inanışlarıyla ilişkilendirilebilir. Namus için öldürülen kadınların 15'i Müslüman, 1'i ise gayrimüslimdir. Namus cinayetlerinin Gayrimüslim unsurlar içerisinde de görülmesi, bu cinayetlerin herhangi bir dine ait olmadığını da göstermiştir.

Mahkeme kayıtlarından anlaşılacağı üzere XVIII. yüzyıl Ayıntab toplumunda zina türünden davranışlar toplum tarafından kabul görmemiştir. Zira namus, Ayıntab toplumunda son derece büyük bir öneme haiz idi. Tespit edilen kayıtlardaki örneklerden hareketle aralarında evlilik akdi olmadan bir kadının erkekle gayrimeşru ilişkisinin olduğu gerekçesiyle bu fiili yapan kadınların namus adına yaşamlarına son verilmiştir. Ahlâki ilkelerin dışına çıkan kadının cezası, akrabalarından olan erkekler tarafından verilmiştir. Bu durum kadının namusundan ailenin erkeklerinin sorumlu tutulduğuna işaret etmektedir. Böylece erkekler, ailenin namuslarını temizlemiş olduklarına inanmışlardır. Ancak tecavüze uğrayan kadın veya kız çocuklarının da namus temizleme düşüncesi ile hayatlarına son verilmesinin herhangi bir gerekçeye sınıllanacak bir yönü de bulunmamaktadır. Zira bu tür hadiselerde kişinin kendi iradesiyle ihlal etmiş olduğu bir değerden bahsetmek mümkün değildir.

Genel hatlarıyla XVIII. yüzyılda Ayıntab'da tespit edilen namus cinayetlerine bakıldığında ekseriyetle mahkemede fail tarafından cinayet itiraf edildikten sonra mahkeme konunun detaylı inceleneceğini belirtmiştir. Namus cinayetleri dışındaki kadın ölümlerinde ise aileler, ya failin bulunması yahut da failin cezalandırılması için mahkemeye başvurmuşlardır. Mahkeme, haksız yere öldürülen kişinin katili belli ise genellikle faile kısas yani ölüm cezası vermiştir. Ancak değerlendirilen namus cinayetlerinde ise aileler faile ceza verilmesi için bir girişimde bulunmadıkları gibi namuslarına hanel getiren kadınların cezalarını bizzat kendileri tatbik etmişlerdir. XVIII. yüzyılda Ayıntab'daki kadın cinayetlerine yönelik yapılan değerlendirmeler, mahkemeye yansıtılan şekli ile yorumlanmıştır. Dolayısıyla bu tür cinayetlerin ayrıntılarının olabileceği de muhtemel bir durumdur. Bu bağlamda bazı cinayetler hakkında kesin bir sonuca varmak mümkün değildir. Ancak meydana gelen namusa dayalı kadın cinayetlerinin çoğunluğunun toplumsal bir kabul olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür.

Sonuç

Kadın cinayetleri, birçok dinde ve toplumda görülebilen toplumsal bir vaka olarak geçmişten günümüze süregelmiştir. Bu cinayetler, nadir de olsa XVIII. yüzyıl Osmanlı Ayıntab'ında da meydana gelmiştir. Nerdeyse 50 yıllık bir zaman dilimine ait olan Ayıntab mahkeme kayıtları içerisinde 3'ü küçük kız olmak üzere toplamda 38 kadın cinayeti tespit edilmiştir. Kadınlar, genellikle bıçak veya hançer darbeleriyle öldürülmüşlerdir. 38 kadın cinayetinin 21'i köylerde 17'si ise mahallelerde meydana gelmiştir. Kadın cinayetlerin toplamına bakıldığında mahallelere kıyasla köylerde cinayet oranının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra sadece namusa dayalı cinayetler de kırsal beldelede daha çok görülmüştür. 38 kadın cinayetinin 34'ü Müslüman, 2'si ise gayrimüslim kadındır. Söz konusu cinayet vakaları içerisinde farklı sebeplerle işlenmiş kadın cinayeti hadiseleri görülmüştür. Kadın cinayetleri arasında namus, tecavüz, anlaşmazlık, dayatılan isteği kabul etmeme sonucu öldürülen kadınlar görülmüştür. Fakat söz konusu vakalar içerisinde çoğunluk olarak ilk sırada namus cinayeti yer almıştır. Değerlendirmeye alınan kadın cinayetlerinin toplamına bakıldığında öldürülen kadınların çoğunluğunun evli olduğu anlaşılmıştır. Tespit edilen namus cinayeti hadiselerinde öldürülenlerin tümü kadındır. Namus nedeniyle hayatına son verilen kadınların bilinen faillerinin hepsi erkektir. Toplumda namus mefhumu özellikle kadınlara ithaf edilerek kadın davranışlarının bu şekilde kontrol altında tutulmaya çalışıldığı anlaşılmıştır. Söz konusu kontrolü sağlayanlar ise kadının akrabasından olan erkekler olmuştur.

Kadın cinayetlerinin öne çıkan hususlarından biri de katil ile maktulün yakınlık derecesi olmuştur. Kadın cinayetleri, baba-kız, karı-koca, ağabey-kardeş gibi yakınlıkları bulunan ailenin erkek üyelerinden biri ya da birkaçı tarafından gerçekleştirilmiş olduğu gibi aile dışından olan bireyler tarafından da işlenebilmiştir. Ailesi tarafından öldürülen kadınların yaşamlarına son verilmesi, namusla ilişkilendirilmiştir. Değerlendirilen namus cinayetlerinin hepsi kadının bir yakını tarafından gerçekleştirilmiştir. Genellikle evli kadınların başka bir erkekle ilişkilerinin öğrenilmesi halinde cinayeti gerçekleştiren kocaları değil, kadının erkek kardeşi veya babası olmuştur. Fakat yanlışlık, kadın bedenini kötü amaçlarla kullanma veya dayatılan isteği yapmama neticesinde gerçekleştirilen cinayetlerde failer, genellikle aile dışından erkekler olmuştur. Bu bağlamda kadın cinayetleri akraba ve akraba dışından olmak üzere iki farklı bağlamda gerçekleştirilmiştir.

Kadın cinayetleri, kimi zaman hukuki veya toplumsal hiçbir dayanağı olmayan gerekçeler ile kimi zaman da toplumsal değerlere aykırı hareketlerde bulunulması sonucunda gerçekleştirilmiştir. Hukuki ve toplumsal dayanağı olmadan gerçekleştirilen cinayetler, hem hukuken hem de toplumca kabul görmemiştir. Bu bağlamda Osmanlı hukukunda cinayet suçu

için ağır cezalar ve kurallar yer almıştır. Söz konusu kural ve cezalar cinayet hadiselerinin meydana gelmesinde caydırıcı bir unsur olmuştur. Bu tür cinayetlerde aileler, adaletin tesisi için mahkemeye başvurmuşlardır. Aile içerisinde yaşanan namus mefhumuna aykırı harekette bulunan kişilerin ise genellikle aile fertleri tarafından cezalandırılmış oldukları anlaşılmıştır. Kadınlara yönelik namus dışındaki cinayetler, daha çok kadına dayatılan isteklerin reddedilmesinden kaynaklanmıştır. Namus adına işlenen cinayetler ise ahlak kurallarına aykırı harekette bulunanlara yönelik namusu temizleme düşüncesine dayandırılmıştır. Bu durum, namus cinayetlerinin toplumsal bir kabul olduğuna işaret etmiştir. Namus cinayetlerinin gayrimüslimler arasında da görülmüş olması, namus cinayeti kavramının sadece bir dine özgü olmadığı toplumun değer yargılarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. XVIII. yüzyılda Ayıntab'da kadın cinayetleri, nadir rastlanılan bir durum olmakla birlikte meydana gelen kadın cinayetlerinin çoğunluğu namusa yönelik olmuştur. Namus cinayetleri, maktulün aile fertlerinin uygun gördüğü bir cezalandırma olduğundan bu uygulama, toplumun değer yargıları ile ilişkilendirilmiştir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Gaziantep Şer'iyye Sicilleri (GŞS)

No: 52, 53, 56, 59, 60, 61, 64, 66, 68,69, 73, 75, 79, 80, 81, 87, 90, 93, 114, 117, 121, 123, 127.

Araştırma Kaynaklar

Abacı, N. (2005). Osmanlı Kentlerinde Sosyal Kontrol: Araçlar ve İşleyiş. Günay Kut-Fatma (Haz. Y. Büyükkarcı). *Şinasi Tekin'in Anısına Uygurlardan Osmanlıya* (ss.101-111). Simurg.

Abdelhadi, W. (2016). *Honour Crimes and Violence against Women: Preventing and Punishing Honour Crimes*, M. A. Thesis, Tilburg University.

Altuntaş, H.-Şahin, M. (2011). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Artan T. (1993). Mahremiyet: Mahrumiyetin Resmi, İstanbul, *Defter*, (20), 91-115.

Aydın, M.A. (2019). *Türk Hukuk Tarihi*. Beta Yayınları.

Bardakoğlu A. (1994). Diyet. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (C.9, 473-479). TDV Yayınları.

Bardakoğlu A. (2002). Katil. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C.25, 45-48). TDV Yayınları.

Cin, H.-Akgündüz, A. (2017). *Türk Hukuk Tarihi*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

- Çakır, İ. E. (2012). XVI. Yüzyılda Toplumsal Kontrol Aracı Olarak Mahalle Halkının Rolü. *Bilig*, (63), 31-54.
- Çetin, C. (2019). Erken Modern Osmanlı Toplumunda Namus Algısına Dair Bazı Gözlemler (Konya Örneği). *SUTAD*, (45), 61-86.
- Çiğdem, R. (2017). Namus Cinayetlerinin Türk ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *ERÜHFD*, 13, (2), 83-110.
- Demir, M. (2016). *16. Yüzyılda Osmanlı Devleti 'nde Suç ve Suçlular: İstanbul Örneği* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yök Tez.
- Demircan, A. (2004). Câhiliyye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Adeti. *İstem*, (3), 9-29.
- Efe, A. (2011). İslam Hukukunda Ceza İnfaz Yetkisi Açısından Töre Cinayetleri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (24), 105-119.
- Ekinci, E. B. (2021). *Osmanlı Hukuku*. Arı Sanat Yayınevi.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrindeki Mahallelerin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları IV*, (4), 69-78.
- Erturhan, S. (2012). Fıkhi Açından Nitelikli Cinsel Saldırı (Irza Geçme). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI, (2), 21-71.
- Faqr, F. (2001). Intrafamily Femicide In Defence of Honour: the Case of Jordan. *Third World Quarterly*, 22, (1), 65-82.
- Heyd, U. (2019). *Eski Osmanlı Ceza Hukukunda Kanun ve Şeriat*. (Çev. S. Eroğlu). *Türk Hukuk ve Kültür Tarihi Üzerine Makaleler*, Ankara Okulu Yayınları.
- Kahveci, N. (2019). *İslâm Ceza Hukuku*. Ensar Neşriyat.
- Karaman, H. (2019). *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*. (C.1). Ensar Yayınları.
- Karasulu, S. (2019). *19. Yüzyılda Avrupa ve Ortadoğu 'da Kadın Kimliği Analizi: Gertrude Bell Örneği* [Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. Yök Tez.
- Koçak, M., Dalgın, N., Şahin, O. (2020). *İslâm Hukuku*. Ensar Neşriyat.
- Maydaer, S. (2010). *XVI. Yüzyılda Bursa Kadınları*. Emin Yayınları.
- Bayles, M. D. (1992). *Hart's Legal Philosophy*, Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Osmanağaoğlu, C. (2008). Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Zina Suçu ve Cezası. *İÜHFM Dergisi*, LXVI, (1), 109-178.
- Özcan, M. T. (1989). *İlkel Topumlarda Toplumsal Kontrol: Hukuk Dışı Mekanizmalar ve İlkel Hukuk* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Peirce, L. (2005). *Ahlak Oyunları 1540-1541 Osmanlı'da Ayıntab Mahkemesi ve Toplumsal Cinsiyet*. (Çev. Ü. Tansal). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Peirce, L. (2014). Ekberiyet, Cinsellik ve Toplum Düzeni: Modern Dönemin Başlangıcında Toplumsal Cinsiyetle İlgili Osmanlı Söz Dağarcığı. *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*. (ss. 166-193), (Edit. M. C. Zilfi). (Çev. N. Alpay). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Pervizat, L. (2005). *Uluslar arası İnsan Hakları Bağlamında Namus Cinayetleri: Kavramsal ve Hukuksal Boyutu ve Türkiye Özelinin Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Tuzcu, H. (2020). *Türkiye'deki Kadın Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Yılmaz, M. K. (2011). Kur'ân'ın Zinaya Bakışı ve Törenin Öngördüğü Namus Cinayetleri. *Din ve Gelenek Tartışmalı İlmî Toplantı*, 313-324.

Zarinebaf-Shahr, F. (1998). Women and the Public Eye in Eighteenth-Century İstanbul. *Women in the Medieval Islamic World-Power, Patronage, and Piety*, (ss.301-324). (Edit. G. R.G. Hambly). St. Martin's Press, Newyork.